

การปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวไทยเชื้อสาย
เวียดนาม จังหวัดอุดรธานี

Economic and Social adaptation of the Vietnamese-
Thai communities in Udonthani province

พิสิฐ อำนวนเงินตรา¹

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัต โดยมีหลายปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลเวียดนาม ในแต่ละยุคสมัย สถานการณ์การเมืองภายในประเทศ นโยบาย และมาตรการของรัฐบาลที่มีต่อชาวเวียดนามในประเทศไทย สภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของผู้คนที่ท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดอุดรธานี เป็นต้น จากปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี จำเป็นต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามด้วยวัฒนธรรมและศักยภาพของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเป็นสิ่งสำคัญ

¹ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ที่ช่วยเกื้อหนุนให้ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามสามารถก้าวผ่าน
สถานการณ์ความยากลำบากและอุปสรรคต่างๆ ในอดีตได้ จนทำ
ให้ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม จังหวัดอุดรธานี ก้าวเข้าไปมี
บทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของจังหวัดอุดรธานีในปัจจุบัน

คำสำคัญ: ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม, การปรับตัวทาง
เศรษฐกิจ, การปรับตัวทางสังคม, อุดรธานี

Abstract

This article aims to study the economic and social adaptation of Vietnamese-Thai communities, Udonthani province that have been changing thoroughly a development period of communities. There are many factors that affect the economic and social of their communities, both directly and indirectly. For instance, Thailand-Vietnam government's relation in each period, the domestic political situations, the government policies for Vietnamese in Thailand, social surrounding and way of life of local people, the economic social changes in Udonthani province which results in the

adaptation which changing at all time. However, a culture and potential of Thai-Vietnamese are important to support their communities can overcome any difficulty and obstacle in the past. Resulting in Thai-Vietnamese communities stepping into a key role in the economic of Udonthani province in the present.

Key words: Thai-Vietnamese communities, economic adaptation, social adaptation, Udonthani,

บทนำ

นับตั้งแต่ที่กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม² ทรงก่อตั้งเมืองอุดรธานีให้กลายเป็นศูนย์บัญชาการมณฑลลาวพวน³ ในปี ค.ศ. 1893 ทำให้เกิดการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของผู้คนต่างถิ่นเข้ามายังเมืองอุดรธานีเป็นจำนวนมาก โดยมีทั้งชาวไทย ชาวจีน และชาวเวียดนาม เดินทางเข้ามาอาศัยและทำมาหากินในเมืองอุดรธานีสำหรับชาวเวียดนาม เริ่มอพยพเข้ามาอาศัยในเมืองอุดรธานีตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 ต่อเนื่องถึงต้นศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ซึ่งสามารถแบ่งช่วงเวลาการอพยพของชาวเวียดนามเข้ามายังจังหวัดอุดรธานีออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

² พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ทรงเป็นพระเจ้าลูกเธอองค์ที่ 25 ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเป็นกำลังสำคัญของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการรักษาดินแดนพระราชอาณาเขตของสยามทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภายหลังวิกฤตการณ์ ร.ศ.112 (ค.ศ. 1893) ทำให้สยามต้องสละดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศส และห้ามสยามตั้งกองทหารและป้อมปราการอยู่ในรัศมี 25 กิโลเมตรของฝั่งแม่น้ำโขง ทำให้กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคมซึ่งทรงเป็นข้าหลวงใหญ่สำเร็จราชการ จำเป็นต้องย้ายศูนย์บัญชาการมณฑลลาวพวนจากหนองคายมาตั้งที่อุดรธานีและทรงสร้างเมืองอุดรให้เจริญรุ่งเรืองสืบมา

³ มณฑลลาวพวน (มณฑลอุดร) ประกอบด้วย อุดรธานี ขอนแก่น เลย นครพนม หนองคาย และสกลนคร

1) ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 เป็นช่วงเวลาที่มีชาวเวียดนามในพื้นที่ภาคเหนือและภาคกลางของเวียดนามเดินทางเข้ามาอาศัยและทำมาหากินในเมืองอุดรธานี รวมทั้งยังมีนักปฏิวัติในขบวนการกู้ชาติเวียดนามจำนวนหนึ่งเดินทางเข้ามาอาศัยและเคลื่อนไหวเพื่อกอบกู้เอกราชจากฝรั่งเศสในพื้นที่อุดรธานี

2) ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นช่วงเวลาที่มีชาวเวียดนามอพยพเข้ามายังจังหวัดอุดรธานีมากที่สุด ชาวเวียดนามเหล่านี้เดิมทีอาศัยในจังหวัดริมโขงฝั่งประเทศลาว และได้หนีการปราบปรามของกองกำลังฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1946 เข้ามายังประเทศไทย โดยทำการอพยพจากกรุงเวียงจันทน์ข้ามแม่น้ำโขงมายังจังหวัดหนองคาย ก่อนจะเดินทางต่อมายังจังหวัดอุดรธานีในเวลาต่อมา

3) ช่วงสหรัฐอเมริกาตั้งฐานทัพในจังหวัดอุดรธานีจนถึงปัจจุบัน (ค.ศ.1964-ปัจจุบัน) เป็นช่วงเวลาที่มีชาวเวียดนามจากจังหวัดใกล้เคียงเดินทางเข้ามาตั้งรกรากและทำมาหากินในจังหวัดอุดรธานี

ตลอดระยะเวลาการพัฒนาของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม จังหวัดอุดรธานี ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากภายในชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีเหตุปัจจัยที่สำคัญมาจากนโยบายของ

รัฐบาลไทยที่มีต่อชาวเวียดนามในแต่ละช่วง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปลายทศวรรษที่ 1940 จนถึงปลายทศวรรษที่ 1980 เป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลไทยมีนโยบายและมาตรการที่เข้มงวดและกีดกันชาวเวียดนามที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยในทุกรูปแบบ เช่น การจำกัดเขตที่อยู่อาศัย การห้ามประกอบอาชีพในบางสาขาอาชีพ การห้ามเรียนหนังสือ การจับกุมชาวเวียดนาม เป็นต้น ทำให้การดำรงชีวิตของชาวเวียดนามตลอดระยะเวลาเกือบ 40 ปี เต็มไปด้วยความยากลำบาก มีผลให้ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามจำเป็นต้องปรับตัวทุกวิถีทางเพื่อให้ตนเองสามารถอยู่รอดปลอดภัย ทั้งนี้หลังจากที่รัฐบาลไทยมีการปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศกับประเทศในอินโดจีน นโยบายและมาตรการต่างๆ ที่มีต่อชาวเวียดนามในประเทศไทย เปลี่ยนไปในทิศทางที่ผ่อนปรนมากยิ่งขึ้น และเริ่มมีการอนุมัติให้สัญชาติไทยแก่ชาวเวียดนาม (ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2) ทำให้ชาวเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีกลายเป็นพลเมืองไทยโดยสมบูรณ์ในเวลาต่อมา ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายต่อเศรษฐกิจและสังคมภายในชุมชน และยังทำให้ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการเศรษฐกิจของจังหวัดอุดรธานีจวบจนปัจจุบัน

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้เขียนได้ศึกษาจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล คำสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และ

แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้คนในชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม จังหวัดอุดรธานี ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2557 ถึง เดือนธันวาคม 2558 และยังได้ใช้ข้อมูลที่เคยลงพื้นที่เมื่อปี 2554 มาเติมเต็ม การศึกษารั้งนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ศึกษา เอกสารที่ได้รับการตีพิมพ์และไม่ได้รับการตีพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับ ชุมชนเวียดนามในประเทศไทย ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ประกอบด้วย ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาเวียดนาม จากนั้น นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีการแบบ พรรณนาวิเคราะห์ โดยขอบเขตของการศึกษารั้งนี้มุ่งเน้นศึกษา การปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวไทยเชื้อสาย เวียดนาม จังหวัดอุดรธานีตั้งแต่แรกเริ่มก่อตั้งชุมชนจนถึงปัจจุบัน และมีการศึกษาครอบคลุมพื้นที่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี รวมทั้งเขตอำเภอต่างๆ ของ จังหวัดอุดรธานีที่มีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่ ประกอบด้วยอำเภอกุมภวาปี อำเภอเพ็ญ และอำเภอบ้านผือ

1. การประกอบอาชีพและการปรับตัวทางเศรษฐกิจของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี

หลังจากที่มีชาวเวียดนามอพยพเข้ามาอาศัยและทำมาหากินในเมืองอุดรธานีช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่

20 เศรษฐกิจของชุมชนชาวเวียดนามระยะแรกเป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพ ทำเกษตรกรรม และเน้นการพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ดังเช่นที่บ้านหนองบัว⁴ ชาวเวียดนามในหมู่บ้านดำรงชีพด้วยการทำสวนปลูกพืชผักผลไม้ และเลี้ยงสัตว์ ขณะที่ชาวเวียดนามที่บ้านหนองโอน⁵ เลี้ยงชีพด้วยการตัดไม้ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ (Nguyễn Quốc Lộc, 2006: 25) และเพาะปลูกมันเทศ โดยนำผลผลิตที่ได้ไปแลกกับข้าวสาร อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ประจำวัน และยารักษาโรค (Trần Đình Lưu, 2004: 83) กับหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งรูปแบบการแลกเปลี่ยนสินค้าดังกล่าวเป็นที่แพร่หลายในหมู่ชาวเวียดนามเมืองอุดรธานีในยุคนั้น นอกจากนี้ยังมีชาวเวียดนามประกอบอาชีพช่าง เช่น ช่างเลื่อย ช่างไม้ ช่างปูน เป็นต้น โดยอาชีพช่างเป็นอาชีพที่ถนัดแต่ดั้งเดิมของชาวเวียดนาม⁶ ขณะเดียวกันยังมีชาวเวียดนามอีกจำนวนหนึ่งค้าขายเล็กๆ ในตัวเมืองอุดรธานี

⁴ บ้านหนองบัว (Làng Nồng Bua) เป็นหมู่บ้านเวียดนามแห่งแรกในเมืองอุดรธานี ตั้งอยู่บริเวณด้านข้างสระหนองบัว ติดกับสถานีรถไฟจังหวัดอุดรธานีในปัจจุบัน และห่างจากใจกลางเมืองอุดรธานีประมาณ 3 กิโลเมตร

⁵ บ้านหนองโอน (Làng Nồng Ôn) เป็นหมู่บ้านเวียดนามแห่งที่สองในเมืองอุดรธานี ตั้งอยู่ที่บ้านหนองฮาง ต.เซียงพิณ อ.เมือง จ.อุดรธานี ห่างจากตัวเมืองอุดรธานีประมาณ 12 กิโลเมตร ปัจจุบันบ้านหนองโอนเป็นที่ตั้งของแหล่งศึกษาท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์โฮจิมินห์ (Khu di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh)

⁶ ช่างฝีมือ (thủ công nghiệp) เป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวเวียดนามที่มีมาแต่โบราณควบคู่กับการทำเกษตรกรรม ในพื้นที่ชนบทบริเวณดินดอน

ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นช่วงเวลาที่มีชาวเวียดนามใหม่⁷ อพยพเข้ามายังจังหวัดอุดรธานีมากที่สุด ชาวเวียดนามเหล่านี้ได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากรัฐบาลปรีดี พนมยงค์ ชาวไทยท้องถิ่น และชาวเวียดนามเก่า⁸ ที่อพยพเข้ามาอาศัยในจังหวัดอุดรธานีก่อนหน้านี้ อย่างไรก็ตามตามฐานะทางเศรษฐกิจของชาวเวียดนามระยะแรกค่อนข้างยากจน เนื่องจากไม่สามารถนำทรัพย์สินใดๆ ข้ามเข้ามายังฝั่งไทยได้ ทำให้การดำรงชีวิตของชาวเวียดนามเป็นไปด้วยความยากลำบาก ชาวเวียดนามต้องแสวงหาช่องทางในการทำมาหากิน เพื่อให้สามารถเลี้ยงชีพได้ ซึ่งอาชีพค้าขายและอาชีพช่างเป็นอาชีพที่นิยมทำกันตั้งแต่สมัยที่ยังอาศัยอยู่ในประเทศลาว ทำให้ชาวเวียดนามเหล่านี้เลือกที่จะต่อยอดอาชีพที่ถนัดของตนในจังหวัดอุดรธานี

สามเหลี่ยมแม่น้ำแดงเป็นพื้นที่ที่มีการประกอบอาชีพช่างมากที่สุดเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นๆ ในประเทศเวียดนาม จากผลสำรวจของ Pierre Gourou พบว่า ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 พื้นที่ชนบทบริเวณดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดงมีการประกอบอาชีพช่างมากถึง 108 สาขาที่แตกต่างกัน (Nguyễn Quang Ngọc, 2010: 109-111)

⁷ ชาวเวียดนามใหม่ หรือ ญวนใหม่ (Việt mới) หมายถึง ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1945 เป็นต้นไป ในอดีตทางการไทยมักเรียกชาวเวียดนามเหล่านี้ว่า “คนญวนอพยพ” หรือ “ชาวเวียดนามอพยพ”

⁸ ชาวเวียดนามเก่า หรือ ญวนเก่า (Việt cũ) หมายถึง ชาวเวียดนามที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือก่อนปี ค.ศ. 1945

โดยผู้หญิงเวียดนามส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพค้าขายในตลาดสด เขตเทศบาลนครอุดรธานี เช่น ที่ตลาดเทศบาล 1 ตลาดเทศบาล 2 ตลาดบ้านห้วย ตลาดไทยอีสาน และตลาดหนองบัว สินค้าที่นำมาขายก็มีหลากหลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นสินค้าประเภทเครื่องดื่ม เนื้อสัตว์ ยาเส้น ขนมนมเนย เสื้อผ้า ผักผลไม้ ข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีชาวเวียดนามเช่าแผงขายอาหารเวียดนามในตลาดสด รวมทั้งค้าขายกันเองภายในชุมชน ซึ่งอาหารเวียดนามที่นิยมนำมาขายนั้น ได้แก่ ก๋วยเตี๋ยว (phở) ปากหม้อญวน (bánh cuốn) ขนมเบื้องญวน (bánh xèo) ขนมถั่วญวน (bánh bò) ข้าวเปียกเส้น หรือ กวยจั๊บญวน (cháo canh) หมูยอ (giò) แหนมเนือง (nem nướng) และปอเปี๊ยะทอด (nem rán) ในยุคดังกล่าว แม่ค้าในตลาดสดเขตเทศบาลนครอุดรธานีส่วนใหญ่จะเป็นแม่ค้าชาวเวียดนาม เนื่องจากชาวจีนที่แต่เดิมนิยมค้าขายในตลาดสด ก็เริ่มมีฐานะและขยับขยายย้ายออกไปค้าขายยังถนนใหญ่ ส่วนชาวไทยท้องถิ่นยังไม่นิยมประกอบอาชีพค้าขาย แต่มักจะทำนากับรับราชการเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่ผู้ชายเวียดนามส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพช่าง เช่น ช่างไม้ ช่างปูน ช่างทำเฟอร์นิเจอร์ ช่างเหล็ก ช่างไฟฟ้า ช่างเย็บผ้า ช่างซ่อมนาฬิกา ช่างถ่ายรูป เป็นต้น ในช่วงเวลาดังกล่าวยังมี กู๋ วัน ผอ (Cù Văn Phò) หรือเป็นที่รู้จักในหมู่วียดนามว่า กู ลี เฟ็ต (Cụ Lý Phết) เป็นช่างรับเหมาก่อสร้างชาวเวียดนามที่อพยพจากเวียงจันทน์เข้ามาในไทย

ในปี ค.ศ. 1946 และตั้งถิ่นฐานอาศัยในจังหวัดอุดรธานี (Vũ Huy Tuông, 2010: 163) กุ่ วัน ฝอ เป็นผู้รับเหมาที่มีฝีมือที่สุดในยุคนั้น ถูกว่าจ้างให้เข้ามารับเหมาก่อสร้างอาคารสถานที่ราชการ (อาคารศาลากลางจังหวัดหลังเก่า ซึ่งปลูกสร้างในปี ค.ศ. 1947) ตลอดจนอาคาร ร้านค้า และโรงแรมของคนไทยเชื้อสายจีน (เพ็ญแข คชเดช, 2543: 135)

อย่างไรก็ตามเศรษฐกิจของชุมชนชาวเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี เข้าสู่ภาวะที่ยากลำบากนับตั้งแต่ที่จอมพล ป.พิบูลสงคราม กลับขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (ค.ศ. 1948-1957) มีการออกมาตรการควบคุมและกีดกันชาวเวียดนามอย่างเข้มงวด เนื่องจากรัฐบาลไทยมองว่าชาวเวียดนามเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ และยังให้การสนับสนุนระบอบคอมมิวนิสต์ โดยมาตรการกีดกันด้านเศรษฐกิจที่มีต่อชาวนั้น รัฐบาลได้ประกาศห้ามมิให้ชาวเวียดนามประกอบ 9 อาชีพ เช่น ช่างไม้ ช่างปูน ช่างตัดผม ช่างเย็บผ้า ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า คนขับรถ คนทำสวน คนรับจ้างฉีดยา หรือหมอฟันที่ฝึกหัดเอง (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา และ Trinh Dieu Thin, 2548: 108) ต่อมาในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ออกกฎหมายห้ามชาวเวียดนามประกอบอาชีพเพิ่มเติมเป็น 25 อาชีพ เช่น ถ่ายรูป ช่อมวิทย์ ช่อมรยนต์ ช่างไฟ ช่างตัดผม ร้านขายยา ช่อมจักรยานยนต์ ช่างเย็บผ้าผู้หญิง ทำนา และอาชีพอื่นๆ (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา และ Trinh Dieu Thin, 2548: 92)

นอกจากนี้ชาวเวียดนามยังต้องเสียภาษีเงินได้และภาษีพาณิชย์อีกด้วย มาตราการเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อการค้าเลี้ยงชีพของชาวเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี ทั้งยังเพิ่มความยากลำบากในการดำรงชีพในประเทศไทย นอกจากนี้การที่รัฐบาลไทยไม่ให้อาณานิคมตามกฎหมายแก่ชาวเวียดนาม ยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อเศรษฐกิจของชุมชนชาวเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี ทำให้การประกอบอาชีพของชาวเวียดนามเต็มไปด้วยข้อจำกัด และไม่สามารถครอบครองอสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์บางประเภทได้ ทั้งนี้หลายครอบครัวต่างดิ้นรนเพื่อให้ครอบครัวตนสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยการขอความช่วยเหลือจากคนไทยหรือคนเวียดนามที่มีบัตรต่างด้าว เพื่อดำเนินการยืมชื่อแทนในการจดทะเบียนพาณิชย์ หรือครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นๆ แทน ทำให้ครอบครัวเวียดนามจำนวนไม่น้อยถูกโกง และหมดเนื้อประดาตัว จากเหตุดังกล่าวส่งผลให้ชาวเวียดนามใหม่รุ่นลูก (รุ่นที่ 2) จำนวนมากต้องหลบหนีออกนอกเขตไปทำงานในกรุงเทพฯ และต่างประเทศ⁹

⁹ในอดีตชาวเวียดนามใหม่ถูกจำกัดเขตที่พักอาศัย ซึ่งหากชาวเวียดนามต้องการเดินทางออกนอกเขตจังหวัดหรืออำเภอที่พักอาศัยจำเป็นต้องขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในแต่ละจังหวัดนั้นๆ แต่หากมีการออกนอกเขตพื้นที่ควบคุมโดยไม่ได้รับอนุญาต จะถูกปรับหรือถูกควบคุมตัวไปกักขังที่ศูนย์อบรมพิเศษลาดบัวขาว ซึ่งเป็นสถานที่กักกันชาวเวียดนามที่ออกนอกเขตจังหวัดที่ควบคุมโดยไม่ได้รับอนุญาต และที่ถูกจับในกรณีอื่นๆ (ธัญญาทิพย์ ศรีพนา และ Trinh Dieu Thin, 2548: 94)

อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ.1964 เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างฉับพลันในจังหวัดอุดรธานี เมื่อรัฐบาลไทยอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพอากาศในจังหวัดอุดรธานี มีทหารอเมริกันจำนวนประมาณ 8,000 นาย เข้ามาประจำการในฐานบินอุดรธานี (Udorn Royal Thai Air force Base) และค่ายรามสูรเพื่อปฏิบัติการกิจต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน (พงษ์ศักดิ์ ปัตถา, 2550: 54) มีผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เงินดอลลาร์แพร่สะพัดไปทั่วเมืองอุดรธานี มีการลงทุนก่อสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ชลประทาน สาธารณสุข (พงษ์ศักดิ์ ปัตถา, 2550: 4) เกิดการอพยพและเคลื่อนย้ายของผู้คนต่างถิ่นทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัดเข้ามาอาศัยและทำมาหากินในจังหวัดอุดรธานี ในจำนวนดังกล่าวมีชาวเวียดนามจากจังหวัดและอำเภอใกล้เคียงเดินทางหลบหนีเข้ามาทำงานในจังหวัดอุดรธานี เช่น จากจังหวัดหนองคาย (อ.เมือง อ.ท่าบ่อ อ.ศรีเชียงใหม่) และจังหวัดสกลนคร (อ.เมือง อ.พังโคน อ.สว่างแดนดิน) ทั้งนี้หลายครอบครัวเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีได้ใช้โอกาสดังกล่าวปรับตัวเข้ากับสภาพเศรษฐกิจเมืองอุดรธานีที่เติบโตอย่างรวดเร็วด้วยการเปิดและขยายร้านค้าให้บริการแก่ทหารอเมริกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ร้านตัดสูท ร้านตัดเย็บเสื้อผ้า ในย่านชอปปิงพลาซ่าเฉลิมวัฒนาเก่า (ถนนอุดรเดช) ร้านอาหาร และ

ร้านขายของเบ็ดเตล็ดบริเวณด้านนอกค่ายทหารอเมริกา¹⁰ ความ
เฟื่องฟูของเศรษฐกิจจังหวัดอุดรธานีในยุคนี้ ประกอบกับอุปนิสัย
ของชาวเวียดนามที่ขยัน อดทน มัธยัสถ์ สู้งาน ทำให้ชาวเวียดนาม
ในจังหวัดอุดรธานีเริ่มสะสมทุนและก่อร่างสร้างตัวได้ หลาก
ครอบครัวมีฐานะดีขึ้น และพัฒนาเป็นเจ้าของธุรกิจในเวลาต่อมา

อีกจุดเปลี่ยนสำคัญที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจของชุมชนชาว
เวียดนาม จังหวัดอุดรธานี เกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย
ชุนหารวัฒน์ ที่มีการปรับเปลี่ยนนโยบายการต่างประเทศ และรื้อฟื้น
ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านอินโดจีน “เปลี่ยนสนามรบเป็น
สนามการค้า” และมีแนวนโยบายผ่อนปรนต่อชาวเวียดนามใน
ประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้นโยบายการให้สัญชาติไทยแก่
ลูกหลานชาวเวียดนามอพยพที่เกิดในประเทศไทย ตามมติ
คณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม ค.ศ.1990 ถือเป็นจุดเปลี่ยน
ครั้งสำคัญที่เอื้ออำนวยให้ชาวเวียดนามในอุดรธานีมีอิสระในการ
ประกอบอาชีพ และสามารถเป็นเจ้าของธุรกิจได้ถูกต้องตาม
กฎหมาย มีสิทธิในการซื้อบ้านซื้อที่ดิน และที่สำคัญการได้สัญชาติ
ไทยยังเป็นใบเบิกทางให้ชาวเวียดนามก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญใน
ภาคธุรกิจการค้า ทั้งในเขตเทศบาลนครอุดรธานี และในอำเภอ
ต่างๆ ของจังหวัดอุดรธานี

¹⁰ สัมภาษณ์ คุณตา ฟาม วัน ต่วน, อายุ 93 ปี, วันที่ 30 เมษายน พ.ศ.
2558.

ปัจจุบันเศรษฐกิจของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม จังหวัดอุดรธานี นับวันจะยิ่งเติบโตและมั่นคงมากยิ่งขึ้น ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามได้เข้าไปมีบทบาทต่อเศรษฐกิจของจังหวัดอุดรธานีหลากหลายสาขา ทั้งในภาคอุตสาหกรรม ภาคการผลิต ภาคการค้าส่งค้าปลีก รวมทั้งภาคบริการ นอกจากนี้ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามยังมีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดให้เจริญก้าวหน้า ทั้งนี้ธุรกิจของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามจำนวนมากไม่ยอมนิ่งนอนใจที่กำลังขยายการลงทุนไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจผลิตภัณฑ์หลังคาเหล็ก ธุรกิจจำหน่ายรถจักรยานยนต์ ธุรกิจอาหารเวียดนาม (แหนมเนือง) ร้านอาหาร เป็นต้น และบางธุรกิจมีการขยายการลงทุนไปยังต่างประเทศ เช่น ประเทศมาเลเซีย ประเทศลาว เป็นต้น นอกจากนี้วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่มักช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน เป็นสิ่งส่งเสริมให้เศรษฐกิจของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามนับวันจะยิ่งแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น เห็นได้ชัดจากการรวมกลุ่มทางธุรกิจภายในชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในนาม "ชมรมธุรกิจไทย-เวียดนาม จังหวัดอุดรธานี (Hội Doanh nhân Thái-Việt Nam tỉnh Udonthani)" ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือกันในด้านธุรกิจ ร่วมมือทางเศรษฐกิจ และเป็นสะพานเชื่อมการค้าการลงทุนระหว่างไทยและเวียดนาม ย่อมเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความสมัครสมาน

สามัคคีของผู้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบันชาวไทยเชื้อสาย
เวียดนามในจังหวัดอุดรธานี ประกอบหลากหลายอาชีพ ได้แก่

- กิจการร้านอาหาร อาทิ ร้านอาหารเวียดนาม ร้านอาหาร
ไทย ร้านอาหารอีสาน ร้านกาแฟ เป็นต้น

- โรงงานผลิตและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์หลังคาเหล็ก
(Metal Sheet)

- ร้านขายเสื้อผ้าในตลาดห้าแยก และตลาดโป้แป๊ะอุดร

- ร้านทองในเขตเทศบาล และในอำเภอต่างๆ ของจังหวัด

- โรงเรียนเอกชน เช่น โรงเรียนกวตวิชา โรงเรียนอนุบาล
โรงเรียนดนตรี เป็นต้น

- โรงงานผลิตและจำหน่ายลูกชิ้น

- โรงแรม รีสอร์ท และอพาร์ทเมนต์

- โรงรับจำนำ

- อู่ซ่อมรถยนต์

- โรงกลึง

- บริษัทรับเหมาก่อสร้าง และโครงการบ้านจัดสรร

- ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ และรถจักรยานยนต์

- รับราชการ เช่น แพทย์ ครู อาจารย์ และข้าราชการใน
หน่วยงานภาครัฐ

- ร้านค้าปลีก เช่น ร้านตัดสูท ร้านถ่ายรูป ร้านขาย
เครื่องใช้ไฟฟ้า ร้านมือถือ ร้านล้างรถ ร้านขาย-ซ่อมนาฬิกา ร้าน

ขายอุปกรณ์ก่อสร้าง ร้านสังฆภัณฑ์ ร้านเฟอร์นิเจอร์ ร้านหมอน้ำ
ร้านไดนาโม ร้านขายเสื้อและอุปกรณ์กีฬา ร้านเครื่องเขียน ร้าน
ขายผลิตภัณฑ์อาหารเวียดนามแปรรูป (หมูยอ แหนม ขนมปัง
เวียดนาม มะพร้าวแก้ว) ร้านประดับยนต์ ร้านขายแว่นตา เป็นต้น

2. วิถีชีวิตและการปรับตัวทางสังคมของชุมชนชาวไทยเชื้อสาย เวียดนามในจังหวัดอุดรธานี

สภาพชุมชนและการอยู่อาศัย

ชุมชนชาวเวียดนามในอดีตอาศัยกระจายตัวปะปนอยู่กับ
ชาวไทยและชาวจีนตามแหล่งชุมชนในเขตเทศบาล และบริเวณ
รอบนอกตัวเมืองอุดรธานี ต่อมาเมื่อชาวเวียดนามใหม่อพยพเข้ามา
อาศัยในจังหวัดอุดรธานี ชุมชนเวียดนามได้เกิดการขยายตัว
กระจายไปทั่วเขตเทศบาลนครอุดรธานี ชาวเวียดนามส่วนใหญ่มัก
อาศัยอยู่กันเป็นกลุ่มบริเวณเดียวกันตามตรอกซอยต่างๆ ในเขต
เทศบาล และแทบไม่มีครอบครัวเวียดนามไหนที่อยู่อย่างโดดเดี่ยว
โดยสาเหตุที่ทำให้ชาวเวียดนามจำเป็นต้องจับกลุ่มอาศัยอยู่ละแวก
เดียวกัน เนื่องจากการดำเนินมาตรการและนโยบายที่เข้มงวดของ
รัฐบาลไทยที่มีต่อชาวเวียดนามในอดีต ส่งผลให้ชาวเวียดนาม
จำเป็นต้องอาศัยกันเป็นกลุ่มเพื่อความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต

และทรัพย์สิน นอกจากนี้วัฒนธรรมการอาศัยกันเป็นกลุ่มตามวิถีชีวิตแบบหมู่บ้านในชนบทเวียดนาม (làng quê) มีส่วนสำคัญที่ทำให้ชาวเวียดนามมักจับกลุ่มอาศัยร่วมกันแม้ว่าจะไม่ได้อาศัยในประเทศของตนก็ตาม ขณะเดียวกันด้วยข้อจำกัดด้านการเงินที่ชาวเวียดนามไม่สามารถนำทรัพย์สินใดๆ ข้ามเข้ามายังฝั่งไทยได้ ทำให้หลายครอบครัวต้องไปเช่าบ้านคนไทยอาศัยตามตรอกซอยต่างๆ ในตัวเมืองอุดรธานี

แม้ว่าชาวเวียดนามจะนิยมอาศัยอยู่กันเป็นกลุ่มในละแวกเดียวกันตามความคุ้นชินเดิม แต่กลับไม่ปรากฏสิ่งปลูกสร้างที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมเวียดนามภายนอกครัวเรือนที่มักพบเห็นได้ตามหมู่บ้านในชนบทของประเทศเวียดนาม เช่น ประตูหมู่บ้าน (cổng làng) รั้วไผ่ (luỹ che) ศาลาประชาคมหมู่บ้าน (đình làng) หรือ ศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน (đền thờ làng) เนื่องจากชาวเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีต้องการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมไทย¹¹ และเพื่อให้สามารถอาศัยอยู่ในสังคมไทยได้อย่างสงบสุขในช่วงเวลาที่ต้องประสบกับภาวะกดดันและยากลำบากในการดำรงชีวิตในอดีต ทั้งนี้สภาพบ้านเรือนของชาวเวียดนามในอดีตส่วนใหญ่จะเป็นบ้านดินหรือบ้านไม้สองชั้นเล็กๆ เรียงรายติดกันตลอดแนวตรอกซอย โดยครอบครัวที่พอมีทุนทรัพย์มักจะเช่าบ้านไม้ของคนไทยอาศัย ส่วนครอบครัวที่มีทุนทรัพย์จำกัดมักเช่าบ้าน

¹¹ สัมภาษณ์ คุณ เงิน มิ่งห์ จุง, อายุ 57 ปี, วันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2558.

ดินอาศัย ภายในบ้านของชาวเวียดนามจะมีการตั้งหิ้งบูชาปิตุภูมิ¹² และหิ้งบูชาบรรพบุรุษ¹³ ไว้คู่กันในพื้นที่สำคัญที่สุดของบ้าน เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คนในครอบครัว บ้านแต่ละหลังของชาวเวียดนามจะมีพื้นที่เฉลี่ยประมาณ 64 ตารางเมตร ส่วนใหญ่มัก

¹² หิ้งบูชาปิตุภูมิ (bàn thờ Tổ Quốc) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในอดีต เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความสำนึกกรักบ้านเกิดปิตุภูมิของตน หิ้งบูชาปิตุภูมิดั้งเดิมมีลักษณะเดียวกันทั้งชุมชน คือ มีรูปโฮจิมินห์อยู่กลาง ด้านบนรูปเขียนว่า “ประเทศชาติอยู่เหนือสิ่งอื่นใด (Tổ Quốc trên hết)” ทางด้านซ้ายเขียนว่า “ขยัน มัธยัสถ์ อดทน ข้ามผ่านความลำบาก (Cần kiệm nhẫn nại vượt qua khó)” และทางด้านขวารูป เขียนว่า “เวียดนามไทยรักใคร่กลมเกลียวยืนนาน (Việt Thái thân thiết muôn năm)” และด้านล่างรูปเขียนว่า “ประธานโฮจิมินห์จงเจริญ (Hồ Chủ tịch muôn năm)” (สัมภาษณ์ คุณป้า เจริญ ธิ ชวน แอ็งห์, อายุ 63 ปี, วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554) อย่างไรก็ตามหิ้งบูชาปิตุภูมิกลายเป็นสิ่งต้องห้ามนับตั้งแต่ที่รัฐบาลไทยออกกฎหมายห้ามชาวเวียดนามเคลื่อนไหวกิจกรรมใดๆ ที่ภาครัฐมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง ส่งผลให้ทุกครอบครัวเวียดนามจำเป็นต้องรื้อหิ้งบูชาปิตุภูมิทิ้งไป ทำให้ในปัจจุบันไม่หลงเหลือหิ้งบูชาปิตุภูมิให้เห็นในชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม จังหวัดอุดรธานี (สัมภาษณ์ คุณตา เจ็น แหม่ง ห่ง, อายุ 81 ปี, วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2554.)

¹³ หิ้งบูชาบรรพบุรุษ (bàn thờ tổ tiên) เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางวัตถุและจิตใจที่สำคัญของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม แสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณบิดามารดา บรรพบุรุษผู้ให้กำเนิด โดยหิ้งบูชาบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามมีลักษณะเรียบง่าย ไม่หรูหรา มีการประดับรูปบรรพบุรุษ ดอกไม้ธูปเทียน ในปัจจุบันหิ้งบูชาบรรพบุรุษยังคงดำรงอยู่ในชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเรื่อยมา

มีการปลูกสวนเล็กๆ บริเวณหน้าบ้าน และในแต่ละหมู่บ้าน (làng) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ชาวเวียดนามในชุมชนกำหนดกันเอง จะมีแปลงที่ดินเปล่าไว้สำหรับเล่นกีฬา ออกกำลังกาย และจัดกิจกรรมในชุมชน ดังเช่นในอดีตชาวเวียดนามมักจะจัดการแข่งขันวอลเลย์บอลระหว่างหมู่บ้านในชุมชนเวียดนามจังหวัดอุดรธานี ในช่วงเทศกาลตรุษเวียดนาม วันชาติเวียดนาม และวันคล้ายวันเกิดของประธานโฮจิมินห์ อย่างไรก็ตามภายหลังจากที่ชาวเวียดนามได้รับสัญชาติไทยในช่วงทศวรรษที่ 1990 ชุมชนเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีเกิดการเปลี่ยนแปลงและการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของผู้คนออกจากชุมชน หลายครอบครัวได้ย้ายออกจากซอยมาอยู่ตึกแถวหรืออาคารพาณิชย์ติดถนนใหญ่เพื่อสะดวกในการทำการค้า หลายครอบครัวได้รื้อบ้านไม้ทิ้งและสร้างบ้านปูนแทนที่ ลูกหลานชาวเวียดนามในชุมชนเริ่มทยอยเดินทางออกไปเรียนหนังสือและไปทำงานที่กรุงเทพฯ และตามต่างจังหวัด ทำให้สภาพชุมชนเวียดนามในอดีตกลับกลายเป็นชุมชนที่มีแต่ผู้สูงอายุชาวเวียดนามอาศัย นอกจากนี้ชุมชนเวียดนามในอดีต ดังเช่น บ้านหนองบัวที่เคยมีชาวเวียดนามอาศัยหนาแน่นก็กลายสภาพเป็นโรงงานของชาวไทยเชื้อสายจีน และไม่หลงเหลือสภาพชุมชนในอดีตให้เห็น เนื่องจากที่ตั้งของบ้านหนองบัวเดิมตั้งอยู่ห่างจากถนนใหญ่ (ถนนนิตโย) ประมาณ 800 เมตร ทำให้ไม่เหมาะกับการทำการค้า ส่งผลให้ชาวเวียดนามในบ้านหนองบัวทยอยพากันย้ายออกไปอาศัยในพื้นที่อื่น

เช่นเดียวกับที่บ้านหนองโอนที่ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองอุดรธานี ประมาณ 12 กิโลเมตร ในอดีตเคยเป็นหมู่บ้านเวียดนามอีกแห่งที่มี ชาวเวียดนามอาศัยอยู่หนาแน่น ก็กลายสภาพเป็นหมู่บ้านชาวไทย และมีเพียงครอบครัวชาวเวียดนามเก่าอาศัยอยู่ 2 ครอบครัว¹⁴ หลงเหลือไว้เพียงแต่แหล่งศึกษาท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โฮจิมินห์ที่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามร่วมกับหน่วยงานราชการ ท้องถิ่นสร้างขึ้นเพื่อเป็นสถานที่รำลึกถึงประธานโฮจิมินห์ที่ครั้งหนึ่ง เคยมาพำนักและเคลื่อนไหวกู้ชาติเวียดนามในพื้นที่แห่งนี้

ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอาศัยกระจายตัวไปทั่ว ทุกพื้นที่ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี สามารถแบ่งได้เป็น 4 ชุมชน ใหญ่ๆ ดังนี้

1. ชุมชนสร้างหลวง (làng Sảng Luông) เป็นชุมชน เวียดนามที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของจังหวัดอุดรธานี ชาวไทยเชื้อสาย เวียดนามอาศัยกระจายตามถนนสร้างหลวง (ด้านหน้าตลาด เทศบาล 1) ถนนหมากแข้ง และถนนตำรวจ ในอดีตชุมชนสร้าง หลวงเคยเป็นที่ตั้งของสมาคมเหวียดเกี่ยวกับกู้ชาติ (Tổng Hội Việt kiều cứu quốc)¹⁵ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการเคลื่อนไหวกู้ชาติของชาว เวียดนามในประเทศไทย รวมทั้งในอดีตบริเวณดังกล่าวมีครอบครัว

¹⁴ สัมภาษณ์ คุณลุง เงิน จ่อง ต่าย, อายุ 70 ปี, วันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2558.

¹⁵ สัมภาษณ์ คุณฟาม วัน บิ่งห์, อายุ 57 ปี, วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554.

ชาวเวียดนามอาศัยอยู่หนาแน่นตามซอยต่างๆ บนถนนสร้างหลวง
ชาวเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี เรียกว่า สอม ต่ง (xóm Tồng)
หรือคุ้มสมาคม ปัจจุบันมีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอาศัยบริเวณ
ชุมชนสร้างหลวงประมาณ 350 ครัวเรือน

2. ชุมชนบ้านจิก (làng Bản Chìc) ตั้งอยู่บริเวณซอยศรี
สุข 1 ซอยศรีสุข 2 (ด้านหน้าโรงพยาบาลนรีมิตรเก่า) ถนนนเรศวร
และถนนศรีชมชื่น ในอดีตชุมชนบ้านจิกมีความสำคัญในด้าน
ประวัติศาสตร์การกู้ชาติเวียดนาม เนื่องจากเคยเป็นพื้นที่
เคลื่อนไหวปฏิวัติกู้ชาติเวียดนามทั้งในช่วงสงครามต่อต้านฝรั่งเศส
และสหรัฐอเมริกา ปัจจุบันชุมชนบ้านจิกมีชาวไทยเชื้อสาย
เวียดนามอาศัยอยู่ประมาณ 200 ครัวเรือน

3. ชุมชนสี่แยก (làng Siyek) เป็นชุมชนเวียดนามขนาดใหญ่
ครอบคลุมหลายพื้นที่ ได้แก่ บริเวณสี่แยกหอนาฬิกา (สี่แยก
คอกวัว) ถนนประจักษ์ศิลปาคม ถนนแจ่มนุสรณ์ ถนนอดุลยเดช
ถนนสี่ศรีตรา และถนนวัฒนธรรม ในอดีตชุมชนสี่แยกบริเวณซอย
โรงพยาบาลนรีมิตรพัฒนาเก่า เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีชาวเวียดนามตั้ง
บ้านเรือนอาศัยอยู่หนาแน่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง
สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในจังหวัดอุดรธานี ชาวเวียดนามใน
ซอยโรงพยาบาลนรีมิตรพัฒนาเปิดร้านตัดเย็บเสื้อผ้าขายให้กับ
ทหารอเมริกันอย่างคึกคัก ทำให้ชุมชนแห่งนี้กลายเป็นย่าน
เศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของชุมชนเวียดนามในอดีต ต่อมา

เมื่อสงครามเวียดนามสิ้นสุด สหรัฐอเมริกาได้ถอนทหารออกจาก จังหวัดอุดรธานี ร้านตัดเย็บเสื้อผ้าในซอยโรงภาพยนตร์เฉลิมพัฒนาพากันปิดตัวลง และเลิกกิจการไปประกอบอาชีพอื่น ปัจจุบันพื้นที่โรงภาพยนตร์เฉลิมพัฒนาถูกแทนที่ด้วยศูนย์การค้าตึกคอม แลนด์มาร์ค อุดรธานี ทำให้ไม่มีชุมชนเวียดนามในซอยโรงภาพยนตร์เฉลิมพัฒนาเดิมหลงเหลืออยู่อีก ในปัจจุบันชุมชนสี่แยกมีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่ประมาณ 340 ครัวเรือน

4. ชุมชนห้าแยก (làng Hayek) ตั้งอยู่บริเวณโดยรอบน้ำพุประจักษ์อุดร (ห้าแยกน้ำพุ) ตลาดเจ้าพระยาอุดร และตามถนนทหาร ถนนโพศรี (ตลาดไทยอีสาน) ถนนนิติโย (บริเวณตลาดหนองบัว) ชุมชนห้าแยกถือเป็นย่านเศรษฐกิจที่สำคัญของเมืองอุดรธานี ตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนห้าแยกส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจค้าผ้าในตลาดเจ้าพระยาอุดร ซึ่งเป็นตลาดค้าส่งผ้าที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดอุดรธานี และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ปัจจุบันชุมชนห้าแยกมีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอาศัยอยู่ประมาณ 250 ครัวเรือน

นอกจากชาวไทยเชื้อสายเวียดนามจะตั้งถิ่นฐานในเขตเทศบาลนครอุดรธานี ยังมีชาวไทยเชื้อสายเวียดนามอีกจำนวนหนึ่งอาศัยตามต่างอำเภอของจังหวัดอุดรธานี เช่น อำเภอกุมภวาปี อำเภอเพ็ญ อำเภอบ้านผือ อำเภอกุดจับ อำเภอหนองวัวซอ เป็นต้น ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่อาศัยอยู่ต่างอำเภอส่วนใหญ่จะเป็น

ชาวเวียดนามที่เคยอาศัยในเขตเทศบาลนครอุดรธานี จากนั้นย้าย
ออกไปประกอบอาชีพหรือขยายธุรกิจยังอำเภอต่างๆ ในจังหวัด
อุดรธานี

ครอบครัว เครือญาติ วัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกับ ชุมชนชาวไทย

ครอบครัวชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีมี
ลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วยสามี ภรรยา และบุตรที่
ยังไม่ได้แต่งงาน ครอบครัวเวียดนามยังคงถือปฏิบัติธรรมเนียมชาย
เป็นใหญ่ โดยถือฝ่ายชายที่มีอาวุโสสูงสุดในครอบครัวเป็นหัวหน้า
ครอบครัว มีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องสำคัญภายในครอบครัว
รวมทั้งยังมีหน้าที่สำคัญในการประกอบพิธีบูชาบรรพบุรุษ อย่างไร
ก็ตาม ค่านิยมชายเป็นใหญ่กลับมิได้เหมือนดังเช่นที่ประเทศ
เวียดนามเสียทีเดียว เนื่องจากชาวไทยเชื้อสายเวียดนามได้รับ
อิทธิพลจากวัฒนธรรมไทยมามาก ทำให้ในแต่ละครอบครัวให้
ความสำคัญลูกชายกับลูกสาวเท่าเทียมกัน (พิสิฐ อำนวยเงินตรา,
2557: 631) ขณะที่ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวชาวไทยเชื้อสาย
เวียดนามมีลักษณะที่แน่นแฟ้น และให้ความสำคัญกับสถาบัน
ครอบครัวเป็นอันดับแรก โดยยึดถือหลักปฏิบัติตามแนวคิดขงจื้อ
อย่างเคร่งครัด เช่น การให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโสในครอบครัว

กัตถุญกตเวทิต่อปีตามารดาและบรรพบุรุษของตน รวมทั้งมี
การอบรมสั่งสอนให้มีความรักและสามัคคีในหมู่ญาติพี่น้องของตน

ความสัมพันธ์ของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามภายในชุมชน
ด้วยตนเอง มักแสดงออกถึงความสมัครสมานสามัคคีและช่วยเหลือ
เกื้อกูลกันระหว่างคนในชุมชน ผ่านงานหรือกิจกรรมต่างๆ ทั้ง
กิจกรรมส่วนตัวและส่วนรวม โดยในอดีตไม่ว่าจะเป็นงานเล็กหรือ
งานใหญ่ของแต่ละครอบครัว เช่น งานแต่งงาน งานศพ งาน
ครบรอบวันตายของบรรพบุรุษ (ngày giỗ) งานขึ้นบ้านใหม่
 เป็นต้น ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในชุมชนต่างพร้อมใจกันเข้าร่วม
และช่วยเหลือเจ้าภาพในด้านต่างๆ เช่น การจัดสถานที่
การเตรียมอาหารเครื่องดื่ม และการให้ความช่วยเหลือด้าน
อื่นๆ อย่างไรก็ตามแม้ว่าสภาพสังคมในยุคปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลง
ไปจากอดีต แต่การให้ความสำคัญกับผู้คนในชุมชนกลับมิได้เจือจาง
ไปตามกาลเวลา หากแต่เป็นการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยใหม่
จากเดิมที่ช่วยเหลือกันผ่านการใช้แรงงาน ถูกปรับเปลี่ยนไปสู่
รูปแบบของสิ่งของหรือเงินทองให้กับเจ้าภาพแทน ขณะที่งานหรือ
กิจกรรมส่วนรวมของชุมชน เช่น งานวันตรุษเวียดนาม (Tết) งาน
เลี้ยงของกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ในชุมชน งานบุญของวันสุนทร
ประดิษฐ์ (chùa Khánh An) งานไหว้ศาลเจ้าเงิน ฮึง ด่าว (đền
thờ Trần Hưng Đạo) เป็นต้น ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามใน

จังหวัดอุดรธานีต่างเข้าร่วมและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอย่างแข็งขัน

ความสัมพันธ์กับผู้คนภายนอกชุมชน อาจถ่ายทอดผ่านคำสอนของครอบครัวชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี ตั้งแต่อดีตที่จะสอนให้ทุกคนในครอบครัวรักคนไทย เพราะคนไทยได้ช่วยเหลือคนเวียดนามไว้มากเมื่อครั้งอดีต รวมถึงสำนวนที่ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีนิยมสอนลูกหลานว่า “อยู่ให้เขารัก จากให้เขาคิดถึง” มีความหมายว่า “อยู่แผ่นดินไทย ต้องทำให้คนไทยรัก และหลังจากกลับเวียดนามต้องทำให้คนไทยคิดถึง” เป็นสำนวนที่ยังคงใช้สอนลูกหลานชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเพื่อให้ปรับใช้กับสังคมในยุคปัจจุบัน (พิสิฐ อำนวยจินตรา, 2557: 631) คำสอนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิดของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามกับท้องถิ่นที่พยายามจะสานสัมพันธ์กับผู้คนในท้องถิ่นนับตั้งแต่ที่อพยพเข้ามาอาศัยในแผ่นดินไทย ทั้งนี้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยเชื้อสายเวียดนามกับผู้คนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานีมีความสัมพันธ์ที่ดีเสมอมา แม้ในบางช่วงที่รัฐบาลไทยพยายามให้ภาพชาวเวียดนามเป็นผู้ร้ายและเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ แต่ผู้คนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานีต่างเห็นอกเห็นใจและให้ความช่วยเหลือที่ดีกับชาวเวียดนามเสมอมา นอกจากนี้ในงานเทศกาลและงานประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นงานถนนอาหารสงกรานต์เมืองอุดรธานี งานประเพณีลอย

กระทรวง งานประจำปีทุ่งศรีเมืองอุดร งานบุญ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีต่างเข้าร่วมงานอย่างพร้อมเพรียง นอกจากนี้ในงานสำคัญของทางราชการ เช่น งานวันพ่อแห่งชาติ งานวันแม่แห่งชาติ งานวันจักรี งานวันปิยมหาราช ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามก็เข้าร่วมกับทางราชการอยู่เป็นประจำ ในทางกลับกัน งานและกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามจัดขึ้นก็มีการเชิญผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี นายกเทศมนตรีเทศบาลนครอุดรธานี เจ้าหน้าที่ระดับสูงในหน่วยงานราชการของท้องถิ่น มาเป็นประธานในพิธีอยู่เสมอ นอกจากนี้งานเฉลิมฉลองเทศกาลวันตรุษเวียดนาม ณ แหล่งศึกษาท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์โฮจิมินห์ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามจังหวัดอุดรธานี จะเชิญนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงพิณ และชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงเข้าร่วมเฉลิมฉลองกินเลี้ยงในงานเป็นประจำทุกปี

การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี

การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ตกทอดมาจากเมื่อครั้งอาศัยอยู่ในประเทศเวียดนาม ซึ่งมีการนำรูปแบบดั้งเดิมมาปรับใช้ให้เข้ากับ

บริบทสังคมไทย การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทย
เชื้อสายเวียดนามในแต่ละยุคต่างมีจุดประสงค์ที่แตกต่างกัน
สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง ดังนี้

1. การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทย เชื้อสายเวียดนามช่วงต้นทศวรรษที่ 1920 ถึงกลางทศวรรษที่ 1930

การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยเชื้อสาย
เวียดนามในเมืองอุดรธานีระยะนี้ เป็นไปเพื่อรวบรวมชาวเวียดนาม
ที่อาศัยกระจัดกระจายในเมืองอุดรธานีให้เข้ามาอาศัยร่วมกันเพื่อ
สนับสนุนการเคลื่อนไหวปฏิวัติกู้ชาติเวียดนาม เสริมสร้าง
ความสามัคคีและความรักชาติในหมู่ชาวเวียดนาม โดยมีการจัดตั้ง
องค์กรเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสหลายองค์กรในพื้นที่อุดรธานี อาทิ
สาขาของสมาคมสหายุวชนเวียดนามปฏิวัติ (Chi bộ Việt Nam
Thanh niên Cách mạng Đồng chí hội) สมาคมสหกรณ์ (Hội
Hợp tác) สมาคมมิตรภาพ (Hội Thân ái) และกลุ่มอื่นๆ ในชุมชน
เช่น กลุ่มสตรี (tổ chức phụ nữ) กลุ่มเยาวชน (tổ chức thiếu
niên) เป็นต้น (Chu Đức Tính, 2005: 157) ทำให้อุดรธานี
กลายเป็นศูนย์กลางการเคลื่อนไหวของชาวเวียดนามในภาคอีสาน
(Nguyễn Quốc Lộc, 2006: 23) กลุ่มองค์กรต่างๆ ในขบวนการ
กู้ชาติเวียดนามมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งถึงกลาง

ทศวรรษที่ 1930 ได้สลายตัวไปหลังจากทางการไทยห้ามชาวเวียดนามเคลื่อนไหวทางการเมืองภายในประเทศ รวมทั้งมีการจับกุมชาวเวียดนามที่เคลื่อนไหวในเมืองอุดรธานี อย่างไรก็ตามในช่วงปี ค.ศ.1942-1943 มีการก่อตั้งสมาคมเหวียดเกี่ยวกับชาติ (Tông Hội Việt kiều cứu quốc) ขึ้นในคุ้มสร้างหลวง (Xóm Tổng) จังหวัดอุดรธานี เพื่อเคลื่อนไหวต่อต้านฝรั่งเศสก่อนถูกสังยุบในปีค.ศ.1952

2. การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยเชื้อสายเวียดนามช่วงปลายทศวรรษที่ 1940 ถึงปลายทศวรรษที่ 1970

การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยเชื้อสายเวียดนามระยะนี้เป็นการรวมกลุ่มภายหลังจากที่ชาวเวียดนามอพยพลี้ภัยสงครามเข้ามาอาศัยอยู่จังหวัดอุดรธานีได้ระยะหนึ่ง ซึ่งเป็นการจัดตั้งอย่างลับๆ ภายในชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องชาวเวียดนามในชุมชนให้รอดพ้นจากสถานการณ์ความยากลำบากในการดำรงชีวิต อันเนื่องมาจากนโยบายและมาตรการต่างๆ ของรัฐบาลไทยที่มีต่อชาวเวียดนามในประเทศไทย รวมทั้งเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่ชาวเวียดนาม

การรวมกลุ่มในชุมชนเวียดนามระยะนี้แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ประกอบด้วย ระดับกลุ่ม (tổ) คุ้ม (chòm) หมู่บ้าน (làng)

และท้องถิ่นหรือจังหวัด (địa phương) ในแต่ละระดับจะมีหน่วยงานย่อยสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน เช่น แผนกวัฒนธรรม แผนกเวียดนาม-ไทย แผนกเยาวชน แผนกสตรี แผนกวิถีใหม่ เป็นต้น แผนกวัฒนธรรม (Ban văn hóa) ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนและกระตุ้นชาวเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี ให้อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของตน รวมทั้งทำหน้าที่จัดการดูแลด้านการศึกษาให้แก่ชาวเวียดนามในชุมชนได้เรียนภาษาเวียดนามอย่างทั่วถึง แผนกเวียดนาม-ไทย (Ban Việt-Thái) ทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่และหน่วยงานราชการไทย แผนกเยาวชน (Ban thanh niên) ทำหน้าที่ส่งเสริมและกระตุ้นการเรียนหนังสือ การฝึกอาชีพ การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันทั้งภายในครอบครัวและภายในชุมชน และส่งเสริมให้เยาวชนปฏิบัติตนเป็นคนดีของสังคม รวมทั้งสอดส่องดูแลเยาวชนไม่ให้นิยมในวัฒนธรรมอเมริกัน เช่น การห้ามดูโทรทัศน์ ห้ามไปดูภาพยนตร์ ห้ามเที่ยวผับเที่ยวบาร์ เป็นต้น แผนกสตรี (Ban phụ nữ) ทำหน้าที่ช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น งานศพ งานแต่งงาน รวมทั้งทำหน้าที่ให้คำปรึกษาเรื่องต่างๆ ภายในครอบครัว และแผนกวิถีใหม่ (Ban nếp sống mới) ทำหน้าที่ส่งเสริมและให้ความรู้กับชาวเวียดนามในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรมและกฎหมายของประเทศไทย อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของกลุ่มองค์กรต่างๆ ภายในชุมชนชาวเวียดนาม จังหวัดอุดรธานี ได้

สลายตัวไปในปี ค.ศ.1977 ในสมัยรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร เนื่องจากมีนโยบายปราบปรามลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างหนัก รวมทั้งเพื่อต้องการให้ฝ่ายรัฐเกิดความสบายใจ¹⁶

3. การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยเชื้อสายเวียดนามช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 ถึงปัจจุบัน

นับตั้งแต่ที่ชาวเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีได้รับสัญชาติไทย การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของชาวเวียดนามกลับมีบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต กล่าวคือ การรวมกลุ่มในยุคนี้มิได้เป็นการรวมกลุ่มเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองเฉกเช่นอดีต หากแต่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อวัตถุประสงค์ในการพบปะสังสรรค์ ช่วยเหลือสังคม และเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน โดยกลุ่มองค์กรในอดีตถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบมาสู่องค์กรที่เป็นตัวแทนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามทั้งจังหวัด คือ สมาคมชาวเวียดนาม จังหวัดอุดรธานี (Hội người Việt Nam tỉnh Udonthani) ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน ค.ศ. 2007 มีวัตถุประสงค์เพื่อพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่งเสริมความยุติธรรมในสังคม ส่งเสริมความสามัคคีและผูกเงื้อมมือในหมู่สมาชิก รวมทั้งส่งเสริมและช่วยเหลือชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในด้านอาชีพ การท่องเที่ยว และการประกอบ

¹⁶ สัมภาษณ์ คุณตา ฟาม วัน ต่วน, อายุ 93 ปี, วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2558.

ธุรกิจ¹⁷ นอกจากนี้สมาคมชาวเวียดนาม จังหวัดอุดรธานี ยังทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมความสัมพันธ์ไทย-เวียดนามในการติดต่อประสานงานให้กับหน่วยงานราชการไทยและเวียดนามเสมอมา¹⁸ ทั้งยังเป็นองค์กรที่จัดกิจกรรมช่วยเหลือสังคม งานการกุศล และกิจกรรมแสดงวัฒนธรรมเวียดนามอยู่เป็นประจำ

นอกจากการรวมกลุ่มของสมาคมชาวเวียดนาม จังหวัดอุดรธานี ยังมีการรวมกลุ่มอีกหลายองค์กรในชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่มีรูปแบบไม่เป็นทางการ เช่น ชมรมนักธุรกิจไทย-เวียดนาม จังหวัดอุดรธานี ชมรมจักรยานเพื่อสุขภาพ 1997 ชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น ขณะเดียวกันยังมีการรวมกลุ่มที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี กับหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น ร่วมกันจัดสร้างแหล่งศึกษาท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์โฮจิมินห์ (Khu di tích Chủ tịch Hồ Chí Minh) ที่บ้านหนองฮาง (หนองโพน) ตำบลเชียงพิณ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งบริหารงานโดยคณะกรรมการบริหารแหล่งศึกษาท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์โฮจิมินห์ อันประกอบด้วยชาวไทยเชื้อสายเวียดนามและองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงพิณ

¹⁷ สัมภาษณ์ คุณลุง เล วัน เอียน, อายุ 75 ปี, วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554.

¹⁸ สัมภาษณ์ คุณลุง หวู ซวี จิ่ง, อายุ 73 , วันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2558.

ร่วมกันบริหารและดูแลแหล่งศึกษาท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
โฮจิมินห์แห่งนี้

การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับคนในประเทศ เวียดนาม

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัด
อุดรธานีกับชาวเวียดนามในประเทศเวียดนาม มีความสัมพันธ์ที่
เกี่ยวเนื่องยาวนานนับตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 และโดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในช่วงที่เมืองอุดรธานีเป็นศูนย์กลางการเคลื่อนไหวกู้ชาติ
เวียดนามของชาวเวียดนามในภาคอีสาน มีการติดต่อประสานงาน
ดูแลและให้การต้อนรับชาวเวียดนามในขบวนการกู้ชาติเวียดนาม
เรื่อยมา จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1946 ชาวเวียดนามจากฝั่งลาวอพยพ
ลี้ภัยสงครามเข้ามาอาศัยในจังหวัดอุดรธานี ชาวเวียดนามเหล่านี้
ล้วนมีความผูกพันกับประเทศเวียดนามเป็นอย่างมาก ซึ่งเดิมทีตอนที่
ชาวเวียดนามอพยพเข้ามาทำมาหากินในประเทศลาว พวกเขา
ตั้งใจที่จะทำมาหากินในประเทศลาวเพียงชั่วคราว และหวังจะ
หาเงินให้ได้จำนวนหนึ่งเพื่อเป็นทุนในการการกลับไปใช้ชีวิตที่บ้าน
เกิดเมืองนอน (Lê Mạnh Trinh, 1961: 11) ความผูกพันกับ
ประเทศเวียดนามดังกล่าว ชาวเวียดนามในจังหวัดอุดรธานี
แสดงออกผ่านกิจกรรมต่างๆ ในการให้การช่วยเหลือแก่ประเทศ
เวียดนามในระหว่างช่วงที่มีสงครามมาโดยตลอด เช่น การเข้าร่วม

รบของชาวเวียดนามในสงครามต่อต้านฝรั่งเศสที่ประเทศลาวและ
กัมพูชา การบริจาคเงินช่วยกองทัพเวียดนามเหนือในการสู้รบกับ
สหรัฐอเมริกา เป็นต้น อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างชาว
เวียดนามในจังหวัดอุดรธานีกับชาวเวียดนามในประเทศเวียดนาม
ถูกตัดขาดลงจากความขัดแย้งระหว่างไทยและเวียดนามในช่วง
สงครามเวียดนาม จนกระทั่งเมื่อมีการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ไทย-
เวียดนามในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 ทำให้การติดต่อยกย่อง
ชาวเวียดนามในประเทศไทยกับชาวเวียดนามในประเทศเวียดนาม
กลับมาเป็นปกติอีกครั้ง โดยมีชาวเวียดนามใหม่รุ่นที่ 1 (รุ่นพ่อแม่)
จำนวนไม่น้อยเดินทางกลับไปเยี่ยมญาติพี่น้องของตนในประเทศ
เวียดนาม ขณะเดียวกันก็มีชาวเวียดนามในประเทศเวียดนาม
เดินทางมาเยี่ยมญาติพี่น้องของตนในจังหวัดอุดรธานีเช่นเดียวกัน
ปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยเชื้อสายเวียดนามกับชาว
เวียดนามในประเทศเวียดนามดำเนินไปในรูปแบบของความร่วมมือ
กล่าวคือ ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีทำหน้าที่เป็น
สะพานเชื่อมความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม ผ่านการทำหน้าที่
ช่วยเหลือและประสานงานให้กับหน่วยงานภาครัฐไทยและ
เวียดนามอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ชาวไทยเชื้อสายเวียดนามยังให้
การต้อนรับคณะต่างๆ จากเวียดนามและนักท่องเที่ยวเวียดนาม
ที่มาเยี่ยมชมแหล่งศึกษาท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์โฮจิมินห์เป็น
อย่างดี

บทสรุป

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาหนึ่งศตวรรษนับตั้งแต่ที่ชาวเวียดนามรุ่นแรกอพยพเข้ามาอาศัยและตั้งรกรากในจังหวัดอุดรธานี สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดอุดรธานีมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อยมาตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวล้วนเกิดจากหลายเหตุปัจจัย ไม่ว่าจะเป็น ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและเวียดนามในแต่ละยุค การเมืองภายในประเทศ นโยบายและมาตรการของรัฐบาลไทยที่มีต่อชาวเวียดนามในประเทศไทย รวมถึงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดอุดรธานี ล้วนส่งผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบต่อเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามให้ต้องมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งนี้ด้วยความสามารถในการปรับตัวของชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม ประกอบกับวัฒนธรรมการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้คนภายในชุมชน รวมทั้งการปรับตัวที่จะอยู่ร่วมกันกับชุมชนท้องถิ่นทำให้ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามแห่งนี้สามารถก้าวผ่านอุปสรรคต่างๆ มาได้ นอกจากนี้ศักยภาพของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามยังเกื้อหนุนให้พวกเขาก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของจังหวัดอุดรธานี และยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นสะพานเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและเวียดนามทั้งในปัจจุบันและในอนาคตอีกด้วย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ธัญญาทิพย์ ศรีพนา และ Trinh Dieu Thin . 2548. เหวียด

เกี่ยว ในประเทศไทยกับความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม.

กรุงเทพฯ: ศรีบุรณคอมพิวเตอร์.

พงษ์ศักดิ์ ปัตถา. 2550. ผลกระทบของฐานทัพสหรัฐอเมริกาต่อ

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเมืองอุดรธานี พ.ศ.2505-

2520. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา

ประวัติศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พิสิฐ อำนวนเงินตรา. 2557. การเปลี่ยนแปลงและการดำรงอยู่

ของวัฒนธรรมเวียดนามในชุมชนชาวเหวียดเกี่ยว

จังหวัดอุดรธานี. การประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่

ยั่งยืน ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557 มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เพ็ญแข คชเดช. 2543. บทบาททางเศรษฐกิจและการเมืองของ

คนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครอุดรธานี พ.ศ.

2480. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทย

คดีศึกษา (กลุ่มสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ภาษาต่างประเทศ

- Chu Đức Tính. 2005. ‘Một số kết quả nghiên cứu bước đầu về hoạt động của Chủ tịch Hồ Chí Minh ở Thái Lan’ in **Bác Hồ ở Xiêm**. Hà Nội: Nxb Lý luận Chính trị. Pp. 155-161.
- Lê Mạnh Trinh. 1961. **Cuộc vận động cứu quốc của Việt kiều ở Thái Lan**. Hà Nội: Nxb Sự thật.
- Nguyễn Quang Ngọc. 2010. **Một số vấn đề làng xã Việt Nam**. Hà Nội: Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội.
- Nguyễn Quốc Lộc. 2006. **Người Việt ở Thái Lan – Campuchia - Lào**. TP.Hồ Chí Minh: Nxb Văn nghệ.
- Trần Đình Lưu. 2004. **Việt kiều Lào - Thái với quê hương**. Hà Nội: Nxb Chính trị Quốc gia.
- Vũ Huy Tưởng. 2010. ‘Việt kiều Oudon mến mộ cụ Lý

Phót' in Đôi bờ Mê Kông hồi ký tập III. Hà Nội:
Nxb Lao động. Pp. 162-165.

สัมภาษณ์

เจิ่น จ่อง ต่าย, สัมภาษณ์ วันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2558.

เจิ่น มิงห์ จุง, สัมภาษณ์ วันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2558.

เจิ่น แหม่ง ห่ง, สัมภาษณ์ วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2554.

ฟาม วัน ต่วน, สัมภาษณ์ วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2558.

ฟาม วัน บิงห์, สัมภาษณ์ วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554.

เล วัน เอียน, สัมภาษณ์ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554.

หู่ ซูวี จิง, สัมภาษณ์ วันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2558.

เหียน ถิ ชวน แอ้งห์, สัมภาษณ์ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554.